כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת צו ■ שבת זכור ■ י' אדר ב' ה'תשע"א ■ 16.03.2011 ■ גליון מס' 113

תפוצה לכל קהילות ישראל

כתבוני לדורות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כששלחה אסתר לחכמים ובקשה מהם: "כתבוני לדורות" (מגילה ז א) השיבו לה חכמים: "קנאה אתְּ מעוררת עלינו לבין האומות". תשובתם זו של חכמים היא לכאורה תמוהה, מאימתי אנו מצנזרים את כתבי הקודש רק מפני מה יאמרו הגויים? וגדולה מזו כתב הרמב"ם באגרת-תימן: "ומפני שִׁייחד אותנו הבורא במצוותיו ובחוקתיו, והתבארה מעלתנו על זולתנו בכללותיו ובמשפטיו, שנאמר: 'ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים' קנאונו עובדי עבודה זרה כולם על דתנו קנאה גדולה". האם מפני קנאה זו יעלה על הדעת למחוק או להסתיר את מעלתם התורנית של עם ישראל?!

וצריך להבין את תשובת חכמים על רקע תקופתם, בתקופתה של אסתר עדיין לא נחתמו כתבי הקודש, ואסתר ביקשה מחכמים שגם מגילתה תיכלל בכלל כתבי-הקודש שבספר התנ"ך. ולחכמים היתה אמת מדה מה יש לכלול ומה אין לכלול בכתבי הקודש: "הרבה נביאים עמדו לישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה" (מגילה יד א) ועל כך נחלקו אסתר וחכמים, אליבא דחכמים - וחכמתו של האדם היא פרי ניסיון העבר - סיפור הנבואה אינו בכלל 'נבואה שהוצרכה לדורות', מפני שעד הופעתו של המן לא היה תקדים של ניסיון השמדת העם היהודי, אמנם ההיסטוריה היהודית ידעה בעבר שעבוד וצרות וגאולה מהם, כמו שעבוד מצרים והיציאה ממנה, ארבעים שנות המדבר, כיבוש כנען וההתנחלות בימי יהושע והשופטים, תקופת המלכים וארבע מאות ועשר שנות הבית הראשון עד חורבנו.

כמו כן בכל התקופה הזו לא ידע עם ישראל גלות, מרדכי ואסתר היו שנים ספורות אחר החורבן, והמציאות הגלותית טרם חדרה לתודעתו של עם-ישראל, ובודאי שמזימת ההשמדה של המן היתה לדידם, מתוך הניסיון ההיסטורי, אירוע חריג בתולדה האנושית, אפיזודה חולפת, שאינו עתיד לחזור על עצמו. ועל כן אין לכלול אותה בכתבי הקודש. אמנם ידעו חכמים שתולדות העם עד כה היו רצופים בהתנכלויות וניסיונות פגיעה בעם, עשו, לבן, פרעה, עמלק ושאר שונאי ישראל שבקשו לפגוע בעם ישראל, אבל שיא הגזירות עד כה היתה גזירת פרעה: "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", אבל גזירה 'מטורפת' כמו "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ואז זקן טף ונשים ביום אחד", גזירה כזו לא העיז עד כה לעשות שום גוי שונא ישראל, ועל כן לדעת חכמים אירועי המגילה אינם רילוונטים מפני שלא יחזור על עצמו, ועל כן אין בהם צורך לדורות ואין לכתוב אותם לדורות.

ואילו אסתר שהייתה אחת משבע נביאות שנתנבאו לישראל (מגילה שם) והנבואה אינה פרי המציאות הניסיונית אלא צופה מעבר למגבלות הזמן והמקום, היא צפתה ברוח הקודש שהאירוע של המגילה אינו לצערנו אירוע חד פעמי שהיה ולא יחזור על עצמו, אלא אדרבא הוא עתיד לחזור על עצמו בהסטוריה של העם, אסתר בנבואתה היתה מודעת כי צפויה לעם? ישראל גלות ממושכת במדבר העמים, גלות שאת סופה אין לראות באופק. בגלות זו יהיה עם-ישראל דומה לאדם הטובע בלב ים, במים שאין להם סוף, והוא זקוק לקרש הצלה שיצילהו מטביעה ואבדון, גם אם אינו יודע לאן זרמי מצוקת העתים סוחפים אותו. קרש הצלה זה לדעת אסתר תהיה 'מגילת אסתר', שתלמד את ישראל שאפילו אם יגיע ישראל בגלותו למצב של 'להשמיד ולהרוג', והאור אינו נראה בקצה המנהרה הגלותית, גם אז אין להתיאש כי הגזירה יכולה להתהפך תוך לילה אחד. ואכן "ונהפוך הוא" הוא המסר העיקרי של המגילה, ואין לך בתולדות ישראל נבואה שכל כך הוצרכה לדורות כמו 'מגילת אסתר'. ולכן לבסוף קבלו חכמים את דעתה של אסתר וכללו את המגילה בכלל כתבי הקודש.

מגילת אסתר היא מגילה של גלות, כל כולה מתרחשת בחוצה לארץ. עד לחורבן הבית הראשון היה עם-ישראל בן-חורין בארצו, אמנם מפעם לפעם הוא נלחם כנגד כוחות גדולים ממנו, אך לא בידיים כבולות

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

עמלק - היכן אתה היום?
ויהי באותו היום, בו ישפוט ה' את הר עשיו ויביא לנו את משיח צדקנו. ויהי באותו היום נקיים, כרצונו של אבינו הרחום שבשמים...
המשך בעמ' 2

חוק וסדר
"מוציא מצה"
סיפר הרה"ק מקאמינקא זיע"א: כפרי אחד לקח לבתו חתן תלמיד חכם, אשר הסב אצלו בליל פסח. כמובן שהחתן נהג ככבוד בחותנו...
המשך בעמ' 7

שו"ת חורף
שאלה: כשפותחים את דלת המקרר בשבת ומגלים שהנורה נדלקה, האם מותר לסגור את המקרר?...
המשך בעמ' 8

סיפור לשבת
"במקום הזה נותנים ולא לוקחים"
היה זה בצהרי יום הפורים בחוצות העיר בענדין שבפולין רבתי. כולם טרודים ועסוקים בסעודת פורים ובמצוות היום, ומכל בתי ישראל...
המשך בעמ' 4

שביבים
- עד דלא ידע
- שושן פורים כיו"ט
- ריקוד של שושן פורים
- מחכה ומחכה שתחפשוני
- ה'פשעטיל' של הקוז'ניצער
- אסיפת מרעים בשושן פורים
- משלוח מנות
- פורים מסוגל לרפואה
- עבד תמורת ככר לחם

המשך בעמ' 8

מאחורי גבו. גם התבוסה האחרונה, ששיאה היה חורבן הבית לא שברה את רוחו של העם, באשר היתה לו הבטחה נבואית כי ככלות שבעים שנה יחזור העם לארצו. והנה לפתע מבלי ידיעה מוקדמת מוצא העם את עצמו כצאן לטבח יובל, הוא ניצב מול גזירה שאינו יכול להתגונן מפניה ולעמוד על נפשו - האם צפוי עם-ישראל גם בעתיד לעמוד חסר אונים מול גורלו ההיסטורי? מול דילמה זו עמדו אנשי 'כנסת הגדולה' שחיו באותה תקופה והם נתנו לה תשובה: "למה נקרא שמם 'אנשי כנסת הגדולה'? - שהחזירו עטרה ליושנה. בא ירמיה ואמר: גויים מקרקרים בהיכלו, איה נוראותיו?! ... באו הם ואמרו: אדרבא! זו היא גבורת גבורתו, שכובש כעסו ונותן אורך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו, שאלמלי מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין הגויים" (יומא סט ב).

ההתקיימות של ישראל בין הגויים אינו דבר המובן מאליו, אמנם אספסינוס התפעל בפני רבי יהושע על הכבשה העומדת בין שבעים זאבי האומות, אך רבי יהושע העמידו על סוד הדבר: "גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברם לפניה" (תנחומא, תולדות) והסוד הזה נתגלה לעם-ישראל ב'מגילת אסתר'. 'אסתר' שנכתבה לדורות היא שהנחילה לישראל את התודעה ש"בכל דור ודור קמים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם".

כששאלו חכמים: "אסתר מן התורה מנין" היתה תשובתם: "ואנכי הסתר אסתיר" (חולין קלט ב) ואין כוונת התשובה למשחק מילים, אלא השאלה היתה כיון שהגלות שלעצמה היא כבר 'הסתרת פנים' ובימי אסתר נוספה לגלות גם גזרתו של המן, וכך היתה הסתרת פנים בתוך הסתרת פנים, היכן מצינו בתורה מקור למצב של הסתרת פנים בתוך הסתרת פנים? ועל כך באה התשובה: "ואנכי אסתר אסתיר", שבפסוק זה נרמזה האפשרות של הסתרה בתוך הסתרה. אחד הביטויים להסתרה העמוקה הזו היא העובדה ששם-שמים אינו מוזכר במפורש בכל המגילה, וגם אם יש שמצאו רמז לכך בכתוב: "רווח והצלה יעמוד ליהודים מ'מקום' אחר". אבל כבר כתב ראב"ע: "והנה אין במגילה הזאת זכר השם והיא מספרי הקודש, ורבים השיבו כי הוא 'ממקום אחר' - וזהו אינו נכון כי לא נקרא השם 'מקום' בכל ספרי הקודש ... ועוד מה טעם למלת 'אחר'?". ואעפ"כ כל מי שקורא את המגילה חש את מעורבותה של ההשגחה העליונה בכל פרק ופרק מפרקי המגילה, ואולי מפני שתקופת המגילה היתה של 'הסתרת פנים' על כן גם מעורבות ההשגחה העליונה בה היתה בהסתר. אחר שהסברנו כי 'מגילת אסתר' היא נבואה שהוצרכה לדורות, אפשר לבאר את הצורך הזה גם כדי להבין את תופעת האנטישמיות ואת שנאת העולם לעם-עולם.

עמלק - היכן אתה היום?

■ כיצד התגוררו העמלקים בבני ברק? ■ מדוע לא רצה הרב הירושלמי לפגוש את הקיסר האוסטרי? ■ האם הצורר היטלר יש"ו היה מגזע עמלק? האם הצאר ניקולאי היה עמלקי? ■ ומה הקשר בין העצלות וביטול לימוד התורה לעמלקיות? ■ הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א, מח"ס 'ויאמר שמואל', כותב לנו על "מחה תמחה את זכר עמלק"

ויהי באותו היום, בו ישפוט ה' את הר עשיו ויביא לנו את משיח צדקנו. ויהי באותו היום נקיים, כרצונו של אבינו הרחום שבשמים, את מצוות עשה מהתורה, אותה זכרנו בכל שנה ושנה ב"פרשת זכור" וביתר הימים: מחיית עמלק, להרוג ולא להחיות שום נשמה וגוף מצאצאי עמלק הרשע.

הגר"א: גרמניה הם "ספק עמלק"

ירושלים כולה לבשה חג, התרגשות ותכונה רבתי. מלך גרמניה בכבודו ובעצמו, אחד משליטי העולם וקיסר בעל-שם, תקיף ומשפיע, הקיסר וילהלם, אמור להגיע לירושלים. העיר כולה כוסתה בדגלים, חומת ירושלים נפרצה (בשער הנקרא כיום בשם "שער יפו") וכל קהילות העיר וכנסיות טומאתה הציבו שערי- כבוד לכבוד המלך ירום הודו. "הקיסר מגיע!", ותהום כל העיר. בני ירושלים החרדים לדבר ה' הכינו שער מלכותי מפואר מאין כמותו לכבוד הקיסר, שער שזכה לתשואות התפעלות מכל בני העמים והדתות שהשתתפו בקבלת הפנים המלכותית. כולם המתינו בחרדת רוממות, כדי לקיים את מאמר חכמינו ז"ל "מצווה לרוץ לפני מלכי אומות העולם" ובכדי לברך על ראיית פני המלך ופמלייתו את ברכת "ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם". -מלך מלכי המלכים הקב"ה, בכבודו ובעצמו, חלק מכבודו לכבוד הקיסר וילהלם ירה"ה, ואנו לא נשתתף בחגיגה?!

כולם עלצו ושמחו לכבוד ה"מצווה לרוץ לפני מלכי אומות העולם", חוץ מרבה של ירושלים, מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל. "קבלה היא בידי, מתלמידיו של אדוננו ומאורנו הגר"א ז"ל, בשם הגר"א ז"ל עצמו, שאומר שבני גרמניה של ימינו הם "ספק עמלק", ומשכך אינני רוצה לברך עליו ברכה בשם ומלכות", אמר הגרי"ח זוננפלד זצ"ל.

דברי אדוננו הגר"א ז"ל מבוססים המה גם על דברי הגמרא במסכת מגילה (ו, א): "אמר רבי יצחק: מאי דכתיב "אל תתן ה' מאווי רשע זממו אל תפק". אמר יעקב לפני הקב"ה: "רבונו של עולם! אל תתן לעשיו הרשע תאוות ליבו, "זממו אל תפק"- זו גרממיא של אדום, שאלמלי יוצאין, מחריבין כל העולם כולו". על דברי הגמרא מציין הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל: "כמדומה רצונו לומר גרמניא היא אשכנז שלנו".

עמלק היה נכדו של עשיו הרשע, בנו של אליפז, ולכן מעיר הגרב"צ פלמן שליט"א (בספרו "שלמי תודה" סימן ח') שמצד אחד מובא בגמרא ש"גרממיא" היא אדום, היינו מקום מגורי עשיו, ומנגד נאמר בגמרא במסכת יומא (י, א) ש"בני יפת גומר ומגוג מדי" גומר- זה גרממיא, וכתב הגר"א ז"ל שם בהגהותיו: "צריך לגרוס: גרמניה". ואם כן נמצא איפה שגרמניה הינה ארצם של בני יפת ולא של נכדי עשיו, שהיה צאצאו של שם בן נח. והדברים אכן אינם מובנים, בפרט שקשה לומר שהיו שתי "גרמניות", זאת לאור דברי הגר"א עצמו בביאורו לסדר טהרות (רפ"ב דנגעים), הכותב שגרמניה שהוא מבני גומר, היא היא אשכנז שלנו. סוף דבר הדברים צריכים עדיין בירור.

זכה לסיים את הש"ס וגם להרוג עמלקי

כשהיה רבנו הגדול בעל ה"חתם סופר" בחור עול ימים, סיים הוא את הש"ס כולו. מורו ורבו הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל הציע לו לצום שלושה ימים בהפסקות-לילה לכבוד סיום הש"ס. ורבי משה סופר הצעיר צם. בשעות האחרונות של היום השלישי לתעניתו הסתובב ביער הסמוך ועסק בתורה בהשקט ובנחת. לפתע הגיח מאי-שם גוי, בריון מגודל, שניסה להכותו נפש. ה"חתם סופר", שנחשב לאדם בעל כח פיזי, לצד כוחו הרוחני הגדול, סטר על לחיו של הבריון והגוי צנח ארצה, מת לחלוטין. ה"חתם סופר" חש בעוגמת נפש ושב לישיבה. מיד כשפתח את דלת חדרו של רבו, רבי נתן אדלר, פנה אליו הרבי ואמר: "בזכות סיום הש"ס שלך זכית כעת לקיים מצוות מחיית עמלק. הגוי שהרגת זה עתה היה מזרע עמלק"...

בספרי הקט "ויאמר שמואל" כתבתי בס"ד לחדש, על פי דברי ה"מדרש הגדול" והבנת דברי הרמב"ם בעניין, שאין מצווה להרוג עמלקיים כאשר על ידי כך לא תיכחד "אומת עמלק" כולה, אך בוודאי שאין כל בעיה או חסרון להרוג כל עמלקי שיהיה (ויש בכך משום "איבוד זרע עמלק"). אך וודאי שרבים וטובים סוברים שלא כך, ולדעתם הריגת כל אחד ואחד מבני וצאצאי עמלק היא מצוות עשה מהתורה של "מחיית עמלק". כך שהסיפור עם ה"חתם סופר" מובן לפי זה היטב.

מה רע בעמלק?!

מה מיוחד, מבחינה שלילית, בעמלק, שהצטווינו במיוחד להילחם בו בחירוף נפש?

המלבי"ם מסביר שבשעה שכל העמים רעדו מפחד הקב"ה, לאחר שהראה את ידו הגדולה במעשי יציאת מצרים, ניסיו ונפלאותיו, הקשיחו בני עמלק את ליבם ולא חששו מיראת האלוקים ופחד עונשיו. עמלק טען שכל הניסים שעשה הקב"ה היו מעשי להטוטים וכשפים, המשולבים בחכמתו האישית של משה רבנו ע"ה, ולכן אזר עמלק את חלציו ויצא להילחם בה' ובתורתו. עמלק לא לחם בעם ישראל לצרכי פוליטיקה, כח או שלטון טריטוריאלי, אלא בכדי להרים יד בהקב"ה ולכפור בו.

כנודע בספרי הנסתר והקבלה, חלק משורש הרע בעולם נקרא בשם "עמלק". הזוהר הקדוש מכנה את העניין בשם "קליפת עמלק" וגם "כלב", כאשר "קליפת עמלק" עניינה גאווה ויוהרה. שבעוד שכל אומות העולם חששו מהקב"ה, קם עמלק בגאוותו וניסה להילחם בנו, עד היום. "קליפת עמלק" נחשבת בספרי החי"ן גם לרגש העצלות והקרירות, הנופלת על האדם ומקררת אותו מעבודת ה'. ה"פרי צדיק" מסביר ש"קליפת עמלק" גורמת לאדם כבדות שכזאת, המביאה אותו לידי עצבות וביטול תורה. חודש אדר נוצר מהאות ק', כמובא ב"ספר יצירה", ותפקידו ללחום ב"קליפת עמלק" שנוסדה מאות ק' טמאה, כפי המובא בספרים הקדושים.

העמלקים התגוררו בבני ברק

חז"ל מספרים לנו (סנהדרין צו, ב ובמקומות נוספים) שבני-בניו של המן בן המדתא האגגי למדו תורה בבני ברק, ובספר "מנורת המאור" וגם ב"עין יעקב" גרסו: "ומאי ניהו? רב שמואל בר שילת". רב שמואל בר שילת מוזכר בגמרא כגדול המחנכים והפדגוגים שבאותה תקופה. מחנך דגול, שכל ימיו, גם לאחר שפרש בזקנותו מעבודת ההוראה, חשב על תלמידיו. השאלה העולה ומתעוררת מדברים אלו היא, שהרי נאמר מפורש במכילתא שאין לקבל גרים מאומת העמלקיים, אם כן, כיצד התגיירו נכדיו של המן??

לדברי בעל ה"לכה דודי", רבי שלמה אלקבץ זצ"ל, אמנם אנו היהודים לא יכולים לגייר עמלקים, אך הם עצמם יכולים להתגייר. ה"עמק ברכה" מטעים שאם העמלקיים מתגיירים, גירותם חלה בדיעבד, וככל הנראה דייני בית הדין שגייר אותם, לא ידעו שהם מצאצאי המן ועמלק. ה"חזון איש" סובר שרק בשעת המלחמה עם העמלקיים אסור לקבלם, אך בשעות שאנו לא נלחמים איתם, ניתן לקבלם.

הצאר העמלקי-הרוסי

סיפר הגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל (כמובא בספר 'שלמי תודה'): "קבוצת גדולי תורה נבחרים נכנסו ובאו לארמונו של מלך רוסיה, כדי לשטוח בפניו מספר נושאים בוערים, שעמדו על שולחנה של היהדות ברוסיה וגלילותיה. בטרקלין ההמתנה, לפני הכניסה למלך, הסתובב הנסיך הקטן והחל להתעלל ברבנים הקשישים. רבי יצחק מוולוז'ין, בנו של רבנו רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, אמר לחבריו הרבנים שיש לו קבלה מאביו הגר"ח בשם הגר"א מוילנא, מהם הסימנים שישנם לצאצאי עמלק, ואכן, בילד זה, בנו של המלך, יש את כל סימני עמלק. נסיך זה, הילד שלעג, ביזה והתעלל בגדולי התורה, גדל והיה לצאר ניקולאי הראשון, שהתפרסם כצורר יהודים מושבע וממשיך דרכו של סבי-סביו, המן הרשע".

רבנו ה"חפץ חיים" זצ"ל לא נשען לעולם על משענת הכסא, בהסבירו שכתוב בחז"ל שכסאו של הקב"ה כביכול אינו שלם, עד שימחה כל זכר עמלק. ולכן לא רצה הוא לשבת על כסא עם משענת. שהרי אם הקב"ה לא יושב, כביכול, על כסא מושלם, גם הוא אינו רוצה לשבת על כסא שכזה. במנהג זה נהג גם המשגיח דמיר ופוניבז' רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, וכך נוהגים עד היום צדיקים וגדולים. אחד מרבותי שליט"א נוהג עד היום שלא להישען על משענת הכסא. וכן, זהו דבר לא קל, בפרט שלכל הכסאות הנמצאים בישיבות ישנם משענת.

המפלצות

אם היינו רואים את אדולף היטלר יש"ו בתור תינוק קטנטן, היינו רואים בוודאי ילד חמוד, שחור עיניים ויפה- תואר. לא היינו נוגעים בו, בילדון הקטן והמתוק, לרעה. כי מדוע לעשות דבר רע לילד נחמד וטהור עינים שכזה?...

כך הם העמלקיים. לעיתים נראים הם כבני תרבות, מחויטים בחליפות מהודרות, עונבים עניבה מהודרת ומחייכים בחיוך רחב ומנומס. כלפי חוץ נראה בחורים גבוהים, בלונדיניים בעלי עיניים תכולות, המדברים בשפה הקרובה דייה לשפת האידיש הטהורה והכה- יהודית שלנו. אך מה הם באמת? כיצד נתגלו הם לבסוף? – גרועים מחיות טרף. כי בעוד חיות הטרף רושפות השיניים משסעים את קרבנם לצורך מאכל והשקטת הרעב, הרי שצאצאיו של עמלק התעללו בנו, רצחו אותנו והרגו את עוללינו רק מפני שאנחנו יהודים.

כלפי חוץ נראה העמלק כאדם בעל פנים נעימות, שתי ידיים ושתי רגליים, שתי אוזניים ושתי עיניים, בדיוק כמונו. אך לאמיתו של דבר, כך לימוד אותנו הקב"ה בתורתו הקדושה, מדובר במפלצות השטן, הגרועים שבבני התמותה. כאלו שאחת דינם היא: מוות.

ושהקב"ה יזכה אותי ואתכם, אחי בני ישראל, להרוג במו ידינו עמלקים, בשעה שיבוא משיח גואל צדק, ויבא ה' לשפוט את הר עשו.

סיפור לשבת

"במקום הזה נותנים ולא לוקחים"

היה זה בצהרי יום הפורים בחוצות העיר בענדין שבפולין רבתי. כולם טרודים ועסוקים בסעודת פורים ובמצוות היום, ומכל בתי ישראל נשמעו קולות של צהלה ושמחה. רק מבית אחד עלה קול של ניגון חרישי, קול רינתה של תורה, הניגון התמידי הקיים לעד ואינו פוסק עולמית. היה זה ביתו של **הגאון רבי זאב נחום בורנשטיין** זצ"ל, לימים אב"ד ביאלא, מהאריות שבבני היכלא קדישא שבקוצק. הוא מיהר לסיים את סעודת היום וחזר למשנת תלמודו.

לימים סיפר רבו הקדוש ומחותנו השרף **רבי מנחם מענדיל** מקוצק זי"ע את הרעש שהתחולל בפמליא של מעלה בזכות לימודו של רבי זאב נחום בשעה טרודה זו. באותה שעה של בין הערביים של יום הפורים, איתרע מילתא שכל גאוני ולומדי הדור היו טרודים במצוות היום, במשתה ושמחה של ויום טוב, ולא היה אף אחד שישב ועסק בתורה, ונמצא שכל העולם עמד באותה שעה רק בזכות לימודו של רבי זאב נחום. התדעו בשביל מה זכה רבי זאב נחום לבן גדול שכזה כמו בעל האבני נזר זי"עֵ שאל השרף מקוצק את תלמידיו - "זאת, משום שבאותה שעה היה הוא יחיד בלימודו, לכך העניקו לו משמים את בנו הגדול האבני נזר".

(אביר הרועים, פרי צדיק, י"ב)

הרה"ק רבי **ייב"י מאוסטראה** זי"ע היה ידוע כאדם בעל עניות גדולה, וביתו היה ריקם ולא היה לו פרוטה לפורטה. בהגיע יום הפורים לא היה לו אפילו דבר אוכל אחד כדי לקיים בו מצוות היום, משלוח מנות וסעודה, ולכך שרתה עליו עצבות ולא יכול היה לשמוח. נתגלה אליו מרדכי הצדיק בכבודו ובעצמו כדי לשמחו בשמחת פורים. כאשר ראה רבי ייב"י את מרדכי הצדיק שאלו : "במה זכיתי כי כבודו יתגלה אליי?" והשיבו מרדכי הצדיק: **"כאשר איש ישראל רוצה לשמוח ביום הפורים ואינו יכול, מצווים עלי לבוא ולשמחו".**

(בית אברהם, סלונים, עניני פורים)

עני ואביון היה ר' משה אשר התגורר בכפר סמוך לעיר קוז'ניץ. בכל פעם היה מגיע בפורים לקוז'ניץ כדי לשמוע את קריאת המגילה מפיו של הרב הקדוש רבי ישראל, המגיד מקאז'ניץ זי"ע. באחד מימי הפורים שמע ר' משה את קריאת המגילה מפיו של הרבי וחש עונג רוחני עצום. כשניגש לרבי לברכו בשלום, שאלו הרבי: "הרי אתה מתגורר קרוב אלי, ומדוע לא הבאת לי משלוח מנות?"

ר' משה שתק. תמיד היה עני מאד, אך בזמן האחרון מצבו החמיר ובביתו אין לחם לתת לילדים, ומנין ישיג כסף למשלוח מנות? אמר לו הרבי: "בוא עמי לביתי ותטעם 'משקה', הן פורים היום". הלך ר' משה לבית הרבי ושם ישב עם בני החבריא קדישא, כשהוא טועם מן היי"ש ומהמטעמים שעל השולחן. כשיצא מבית הרבי היה לבו שמח על שזכה לשבת עם בני החבורה הקדושה.

הלך לבית הגביר סוחר היינות, וביקש בהקפה יין טוב, שהרי פורים היום. אחר הלך למוכר הפירות וביקש בהקפה תפוחים טובים, שהרי פורים היום, וכולם נענו ונתנו לו. מיד שב בשמחה עצומה לבית הרבי ונתן לו את משלוח המנות. "מעתה תביא בכל שנה משלוח מנות בפורים" ברכו הרבי, ור' משה יצא לשוב לביתו.

בדרך נזכר בבני ביתו הרעבים ואמר: "אשמח גם אותם, הרי פורים היום". הלך למוכר היי"ש וקיבל יין, אחר כך אל האופה וקיבל לחם. בחנות אחרת קיבל מעט דגים מלוחים, ומיהר לביתו כשידיו מלאות כל טוב והוא קורא בשמחה: "פורים היום! אכלו ושתו בשמחה!" בני הבית ראו את אשר הביא עמו, סעדו את לבם והחלו לרקוד כשהשמחה וההודיה לה' מרקיעה שחקים.

לפתע נשמעו דפיקות על הדלת. בפתח עמד גוי פצוע כולו. בני הבית טיפלו בו במסירות והאכילוהו. הוא סיפר להם כי בנו הכהו והשליכו מביתו. כיון שהצילו את חייו, הלך עימם ליער והראה להם אוצר כסף גדול שביקש להוריש לבנו, אך עתה החליט לתת להם אותו במתנה.

כעבור ימים אחדים מת הגוי מן הפצעים, ור' משה הלך ליער, נטל את האוצר והתעשר מאד. ומאז, מידי שנה, היה ר' משה בא בפורים אל המגיד מקוז'ניץ ונותן לו משלוח מנות ביד רחבה, בשמחה ובטוב לבב.

(ע"פ ספרן של צדיקים, מערכת הרה"ק רבי ישראל מקאזניץ זי"ע, אות ג')

כמדי שנה, גם הפעם הסבו חסידי הצדיק מרוז'ין זי"ע עם רבם לסעודת פורים, מאות החסידים גדשו את מבואות הקלויז

המשך בעמוד הבא...

הגדול, עומדים צפופים ומביטים בחיל ורעדה בפני הרבי. סעודה זו הייתה אחת השעות השמחות והעליזות בחצר הצדיק. אפשר לשער את גודל השמחה בפורים, כאשר גם בסתם יום של חול אהב הצדיק מרוז'ין את השמחה ותיעב את העצבות. "העצבות - מעשה שטן היא", היה אומר תמיד.

בין היושבים סביב השולחן היה גם יוס'ל, מהעיר ברוד. יוס'ל זה היה איש שמח ועליז בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. וסגולה מיוחדת הייתה לו, שכל אימת שהיה פוצה את פיו, היה מעלה חיוך על שפתי הצדיק.

ועל-אף כל זאת, באותה סעודת פורים לא נראה ולו חיוך קל על פניו של הצדיק מרוז'ין. ארשת של רצינות כבדה אפפה אותו, ומצחו נחרש קמטי דאגה.

לא הועילו תחבולותיו של יוס'ל, ואפילו לא תחפושתו המשעשעת. הצדיק נותר שרוי בשרעפיו, עיניו עצומות למחצה, ורק שפתיו מנגנות להן חרש ניגון של דבקות וגעגועים. משנמשך העניין עוד ועוד ולא נראה שום אות לשינוי במצב-רוחו של הצדיק, נתעטפו גם החסידים צער ודאגה.

לפתע פקח הצדיק מרוז'ין את עיניו והביט ביושבים סביבו, כאילו נחת זה עתה מעולם אחר לגמרי. הוא סקר את פני הקהל, אך עדיין ניכר היה כי נפשו נתונה במקום אחר לגמרי.

יוס'ל, שגם דעתו חלשה עליו, על שנכשל עד כה במשימתו, לא הצליח עוד לעצור ברוחו. הוא פנה אל הצדיק וקרא: "טענה גדולה יש לנו כלפי הרבי שלנו, על שנגזר עלינו גורל קשה מגורלם של חסידי שאר הצדיקים - הן בעולם הזה והן בעולם הבא".

נתן הצדיק ביוס'ל מבט מלא עניין, אך ארשת הרצינות לא עזבה אותו. "למה יכוונו דבריך?", שאל בקול שקט.

"הדברים פשוטים בתכלית", ענה יוס'ל. "מנהג העולם, שבשעה שחסיד מכין את עצמו לנסיעה אל רבו, טורחת זוגתו סביבו כדי להנעים לו את נסיעתו. מכינה היא בעבורו מיני מאפה ומרקחת ושאר צורכי הדרך. אחר-כך היא מלווה אותו כברת-דרך ומברכת אותו בכל טוב. ובני עירו אף הם חולקים לו כבוד לרגל הנסיעה.

"בבוא החסיד אל רבו מתקיים בו ?עולמך תראה בחייך?. רואה הוא את רבו בכל עת שירצה; יושב הוא ומשוחח עמו; מזמר ומרקד איתו; שש ושמח בכל רגע ורגע. זה שכרו בעולם הזה.

"ובבואו לעולם-הבא, גם שם ידו של חסיד זה על העליונה. בהגיעו לפני בית-דין של מעלה שואלים אותו: 'במה עסקת?'. והוא משיב בבטחה: 'חסיד הייתי'. 'חסידו של מי?', נשאל הוא, ותשובתו מוכנה על לשונו: 'חסידו של צדיק פלוני'. שוקל בית-דין של מעלה את מעשיו של החסיד, ולבסוף מגיעים הדיינים למסקנה כי לפי ערכו של הצדיק, אין חסיד זה מן החייבים, והוא נשלח אפוא היישר לגן-עדן.

"ומנגד, גורלם של חסידי רוז'ין שונה הוא בתכלית. צער וצרות למטה וייסורי גיהינום למעלה. כשעולה על דעתו של חסיד רוזינאי לנסוע לרבו, עליו להתגנב מן הבית באישון ליל, כדי שלא תשזפהו עין הבריות, שהלוא נרדפים הם חסידי רבנו. את נסיעתו עורך הוא גם-כן בחשאי ובהסתר, כדי שאיש לא ירגיש בו".

"ולאחר כל היגיעה הרבה ועינויי הדרך, עליו להמתין ימים אחדים, לטבול בים של זיעה עד אשר יזכה לקבל שלום ולנגוע בקצה ידו של רבנו; לראות את פניו בסעודת השבת, אם יוכל לסכן את נפשו ולהבקיע לו דרך בין אלפי החסידים הממלאים את הבית; ובשעת פרידה יזכה מן-הסתם לשמוע מילים מספר: "סע לחיים ולשלום". זהו חלקו בעולם-הזה".

"ובעולם-הבא? לאחר מאה ועשרים מתייצב הוא בגאון לפני בית-דין של מעלה ומכריז בבטחה: "חסיד רוז'ין אנוכי!". אך במהרה חושכות עיניו בשומעו את קול הכרוז מכריז ואומר: "תלמיד של צדיק וקדוש כזה הייתָ? היה עליך להרבות יותר בתורה ובמעשים טובים! דינך לגיהינום!".

"ובכן, הוא אשר אמרתי, חסידי רבנו הקדוש סובלים הן בעולם הזה והן בעולם הבא"...

כל אותה שעה שדיבר יוס'ל, הישיר אליו הצדיק מרוז'ין מבט בוחן. "אם-כן, מדוע לא תבקש לעצמך רבי אחר?", שאל לבסוף הצדיק, וסוף סוף חיוך קל נצנץ בקצות עיניו ובזוויות שפתיו.

"משום שיוס'ל אומר: טוב להיות מעונה בגיהינום שלנו מלהיות מעודן בגן-העדן שלהם!", סינן יוס'ל מבין שפתיו.

צחוק פרץ מפי הצדיק. הפעם זה היה צחוק של ממש.

ומיד פתח ואמר: "אשרי העם שככה לו". אשרי עם-ישראל, הסובל ייסורים של גלות מכל הגויים, ובכל-זאת, "אשרי העם שה' אלוקיו" - רואה הוא עצמו מאושר בעמים, משום שה' הוא אלוקיו. והוא אומר, טוב לי לסבול עינויים אלה ולהיות קרוב לה' וליהנות מזיו שכינתו, מלשבת בשלווה ולהימצא ברשותה של הסטרא- אחרא".

הצדיק עצם את עיניו, ואחר פתחן לרווחה ואז צחק הצדיק בפעם השלישית.

באותה שעה נתמלא כל בית המדרש הגדול אורה ושמחה. הפנים קרנו והגרונות נתמלאו שירה וזמרה. הרגליים התרוממו ויצאו במחול. כל אחד ואחד מהנוכחים חש כי באותם רגעים סולקו כל הדינים שגרמו לצער ותוגה אצל הצדיק, דברי מליצה אלו שאמר על ישראל פתחו שערי ישועה ורחמים.

(ר' יצחק אבן, בחצר פנימה, ח"א, עמ' ק"ד)

לא בכדי זכה 'ר' אייזיקל חסיד' בתואר מיוחד זה. הוא היה יהודי ספוג תורה, יראת-שמים וחסידות, ומהמקורבים ביותר לאדמו"ר הקדוש, **רבי דוד משה מטשארטקוב** זי"ע. כל שנה נהג לפקוד את חצר רבו. ביקוריו הביאו עמם רוח רעננה, שיושבי החצר הקבועים ומי שנזדמנו אליה ייחלו לה והתענגו עליה.

נוסף על היותו בקי גדול בדברי ימי החסידות ומנהיגיה, ושתמיד הייתה שגורה על פיו אמרה נאה, היה ידוע גם בכוח החידוד שלו. הוא היה חריף מחשבה וחד-לשון והיה מסוגל להוציא חיוך אפילו מהאדם האומלל ביותר.

המשך בעמוד הבא...

אולם מעל הכול זכתה להערכה בקרב החסידים יכולתו הייחודית להעלות בת-שחוק על שפתי הרבי עצמו. במיוחד היה ר' אייזיקל מגדיל לעשות בפורים. או-אז נהג להתחפש בתחפושות משונות, לשיר ולפזז לפני הרבי עד כי חייך במלוא פה. ר' אייזיקל ורעייתו היו חשוכי-ילדים. למרות היותו קרוב מאוד לרבי, מעולם לא דחק את השעה ולא תבע מרבו הבטחה או ברכה לילדים. בפתקאותיו נהג רק להזכיר, בין שאר הדברים שעליהם ביקש - "לישועה בזרע של קיימא".

שנה אחת, בפורים, החליט ר' אייזיקל לחרוג ממנהגו. באותה שנה התחפש ר' אייזיקל לעובר-אורח זקן שעל גבו שק. נכנס ר' אייזיקל לבית-המדרש בשעה שכבר היה מלא מפה אל פה. בראש השולחן ישב הרבי וסביבו החסידים. משחקו של ר' אייזיקל היה מושלם כל-כך, עד שגרם לרבי לצחוק ממש.

באותו רגע חש ר' אייזיקל כי זו שעת-כושר. פתח את שקו והושיטו קדימה, כמבקש מהרבי נדבה. נטל הרבי פרוסת חלה וביקש להטילה לשק באמרו, "לחם לאכול ובגד ללבוש". ר' אייזיקל המחופש מיהר למשוך אליו את השק כאומר, "לא זאת ביקשתי". הביט בו הרבי בפנים קורנות ועמד להטיל מטבע לתוך השק, רמז לעשירות. אך גם הפעם לא נפתח השק. "מה תיתן לי, רבי, ואני הולך ערירי בלא בנים?", אמר הזקן המחופש, בקולו של ר' אייזיקל האמיתי.

בבת-אחת נמחה החיוך מעל פני הרבי. "אייזיק, הגם אתה בדוחקים?!", תמה ומיד הוסיף, "וכי אינך יודע את פירוש הברכה 'שעשה לי כל צורכי', כלומר שהקב"ה מספק ליהודי את צרכיו, ואם נדמה לו כי דבר-מה חסר לו, אות הוא כי אין זה מצרכיו האמיתיים...?!".

נשתתק הרבי לרגע ושוב אמר: "האינך סבור, אייזיקל, כי מוטב לאדם שלא יהיו לו בנים מאשר יהיו לו בנים שיגרמו לו עגמת-נפש רבה?".

"אף-על-פי-כן", התעקש ר' אייזיקל, "יברכני הרבי בבן, ובנוגע לעתיד - הנסתרות לה' אלוקינו". הרבי הושיט את ידו ואמר "לו יהי כדבריך", ומיד נתחדשה שמחת הפורים במלוא עוזה.

לשנה הבאה ילדה אשתו של ר' אייזיקל בן. זמן לא-רב לאחר מכן נפטרה האישה, ור' אייזיקל עבר להתגורר בעיר ברודי. כשגדל בנו, שלחו לעיר לבוב, ללמוד תורה בישיבתו של הגאון החסיד ר' אהרון ליטוואק, חסיד היה אך נקרא כן על שם מוצאו מליטא.

באותם ימים פעלה בלבוב אגודת משכילים צעירים, שכינתה עצמה 'מקרא-קודש'. מטרתה המרכזית הייתה להעביר צעירים מוכשרים מהיכלי הישיבות לבתי-ספר להשכלה גבוהה. יום אחד נודע לר' אייזיקל כי גם בנו נתפס ברשת המשכילים ובהשפעתם נטש את הישיבה. לא הועילו לאב החסיד כל תחינותיו ודמעותיו. "איני חפץ לגדול 'בטלן' ככל חבריי", הגיב הבן בהתנשאות ובבוז, "עליי לדאוג ל'תכלית'".

לא רק את הישיבה נטש הבן אלא גם את דרך התורה והמצוות. הוא חבר לאגודת המשכילים, ואף השפיע על כמה צעירים נוספים ללכת בעקבותיו. ר' אייזיקל שקע בדכדוך עמוק. אשתו נפטרה זה-כבר וכעת בנו-יחידו סר מדרך הישר.

הוא חש כי הגיעו מים עד נפש, ועל-כן נסע לחצר הרבי. פורים בפתח ורוחו של ר' אייזיקל קודרת כלילה נטול ירח. לא נמצא מי שיוכל להעלות חיוך של תקווה ועידוד על שפתיו של המשמח הוותיק. בעיצומה של סעודת הפורים פנה לפתע ר' אייזיקל אל הרבי: "לפני חמש-עשרה שנים העניק לי הרבי, על-פי בקשתי, 'משלוח-מנות'. מבקש אני כעת כי ייטלנו בחזרה... אין לי עוד חפץ בו".

נזדעזע הרבי עד עומק נשמתו. "כיצד תדבר אייזיקל?! 'ייתמו חטאים' נאמר, לא 'חוטאים'. ועוד זאת, במקום הזה נותנים ולא לוקחים".

פרץ ר' אייזיקל בבכי תמרורים: "לא מדובר בחוטא בלבד, אלא בחוטא המחטיא את הרבים. מוטב היה לולא בא לעולם... אשם אני על כי לא שעיתי לאזהרת הרבי, והנה אני במצב שטוב מותי מחיי...".

הביט הרבי בחסידו האומלל שנהפך לשבר-כלי, ולאחר הרהור ממושך הושיט לו כוס מלאה יין. "תנו שכר לאובד ויין למרי-נפש", ציטט הרבי את לשון החכם מכל אדם. ביד מהססת נטל ר' אייזיקל את כוס היין וגמעה עד תום.

מאז נשאר ר' אייזיקל בטשארטקוב. הוא והיין נעשו ידידים צמודים גם בימים הבאים. את יתרת חייו חי על הגבול הדק שבין שתייה לשכרות. שוב חזר לפניו החיוך, ושוב הקרין שמחת-חיים ושנינות. באי חצר הרבי תמכו בו באהבה ודאגו לכל צרכיו, בתמורה היה ר' אייזיקל משקה אותם ממעיינו הבלתי-נדלה סיפורים נאים ואמרות-שפר לרוב.

(סיפורי בית רוז'ין, פורים, כל הנ"ל ראה אור ב"תפארת ישראל" אנטווערפען)

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

"מוציא מצה"

הבדיחה אמנם קצת ארוכה אבל מבדיקה שערכתי גיליתי שקוראי "העדה" היו סבלניים וקראו אותה עד הסוף. מעניין אם העצבים שלכם יחזיקו מעמד?

סיפר הרה"ק מקאמינקא זיע"א: כפרי אחד לקח לבתו חתן תלמיד חכם, אשר הסב אצלו בליל פסח. כמובן שהחתן נהג כבוד בחותנו, והניחו לערוך את הסדר כמנהגו בכל שנה. ויהי בהגיעם ל"מוציא מצה", לקח הכפרי את המצה ובירך עליה ברכת המוציא, ואכל, כי לא ידע שבלילה הזאת ישנה עוד ברכה, והיא הברכה על אכילת מצה. לעומת זאת כשלקח חתנו את המצה בירך עליה שתי ברכות כדין.

בראות הכפרי כי חתנו בירך שתי ברכות, וביודעו כי חתנו הינו תלמיד חכם, הבין שהצדק אתו, וחשב לעצמו שמעתה ידע כבר איך להתנהג. למחרת בעת סעודת הבוקר לקח הכפרי את המצה, וברגש של ביטחה וגאווה התחיל לברך ברכת המוציא, וגם "על אכילת מצה..." ביודעו שעתה הוא וודאי מתנהג כדין, דהרי גם חתנו מברך שתי ברכות, אבל מה מאוד התאכזב בשמעו - כרגע לאחר מכן - איך שחתנו מברך רק ברכת המוציא. - מוכרח לומר - חשב לעצמו שרק בלילה הראשונה, כשאוכלים את המצה בפעם ראשונה מברכים ברכה מיוחדת עליה, אבל מאז והלאה די בברכת המוציא.

בליל ב' בשעת הסדר השני, לקח הכפרי את המצה ובירך רק ברכת המוציא... דהרי כן בירר להלכה בראיה ברורה מחתנו כנ"ל - אבל אהה! דווקא עתה מברך חתנו שתי ברכות. מה הפירוש בזה? - חשב הכפרי לעצמו - הלא הוא בעצמו בירך היום רק ברכה אחת?! - מוכרח לומר - מגיע הכפרי למסקנא דאין שום נפקא מינה בין פעם ראשונה לשניה דבכל פעם כשאוכלים מצה מברכים שתי ברכות! ומה שחתני בירך בבוקר רק ברכה אחת, נראה שהייתה שגגה בעלמא, כי שכח וטעה.

למחרת בבוקר, והכפרי הלמדן מסב אל שולחנו ושוב פעם מראה את בקיאותו, ובקול מצלצל מברך על המצה שתי ברכות... ושוב אירע כמו אתמול והחתן הת"ח אינו מברך יותר מברכת המוציא. - אין זה טעות כלל! - מפטיר הכפרי - כי גם אתמול וגם היום עשה כדבר הזה, ומוכרח לומר כי חילוק יש בין סעודת הלילה לסעודת היום, שבלילה מברכים שתי ברכות וביום רק ברכה אחת! עתה כבר עמדתי על סוד הדבר - אומר הכפרי לעצמו, ובלילה זה לא אשלש עוד את טעותי שטעיתי בשני הלילות הקודמים.

וכך הווה, בליל מוצאי יום טוב לעת סעודת הערב, שינה בברכתו משני הלילות הקודמים ובירך בקול רם המוציא לחם וכו' ועל אכילת מצה... אבל אף עתה לא קלע אל המטרה! כי חתנו לא עשה כמוהו, ובירך עתה רק ברכה אחת. הכפרי לא איבד את סבלנותו, אלא במוחו החריף המציא המצאה חדשה, והיא, דיש חילוק בין יום טוב לחול המועד דביום טוב אומרים בלילה שתי ברכות וביום ברכה אחת, אבל בחול המועד אומרים בלילה רק ברכה אחת וביום שתי ברכות. אשר על כן, כשהגיעה שעת סעודת היום בירך עוד פעם שתי ברכות... אבל אף הפעם לא שיחק לו מזלו, כי חתנו עשה שוב רק ברכה אחת.

מוכרח לומר - חשב הכפרי דהמצאה זו שהמצאתי מדעתי אינה נכונה, ובאמת אין שום נפקא מינה בין יו"ט לחוה"מ, ומשום כך בירך חתני עתה רק ברכה אחת, ומה שעשה אתמול בלילה ג"כ רק ברכה אחת הייתה כשגגה היוצאת מלפניו, ואין ללמוד הימנה.

כמובן, שבהגיע סעודת הלילה בירך שוב הכפרי שתי ברכות... כמו בליל יו"ט, אבל חתנו התעקש שוב ולא הוסיף כלום על ברכת המוציא. התחזק הכפרי ואמר לעצמו: כנראה המצאתי המצאה אמיתית שבחוה"מ עושים להיפך מיו"ט, ובין בלילה הזה ובין בלילה שלפניו, לא טעה חתני בדין, ועשה כהילכתא, רק מה שבירך היום בבוקר רק ברכה אחת, בזה הוא דטעה ושכח! אבל כל סברותיו הללו נפרכו לגמרי ביום המחרת, כאשר הוא בירך שתי ברכות כסברתו ואילו חתנו בירך רק ברכה אחת! עתה עמד על האמת ובא לידי ההכרה הנכונה, כי רק בשני הלילות הראשונים מברכים שתי ברכות, אבל בסעודות היום וכן בחוה"מ בין בלילה ובין ביום מברכים רק ברכת המוציא.

אבל בזה עוד לא נגמר הכל! כי הכפרי הזה עוד לא הסתפק בבירור ההלכה בלבד, אלא גם הוסיף מדעתו הסבר להבין החילוק, מדוע אומרים בשני הלילות הראשונים עוד ברכה, משא"כ בשאר הלילות, ותירץ לעצמו כי הדבר תלוי באיסור מלאכה, שהיות ושני הימים הראשונים אסורים בעשיית מלאכה לכן מוסיפים בלילותיהם עוד ברכה נוספת, וא"כ - בירר לעצמו - צריך לעשות כן גם בשבת חול המועד, שגם הוא אסור בעשיית מלאכה, ומאחר שיום הג' היה שבת, לכן בהגיעו אל סעודת הלילה לא חשב ולא היסס רק בקול חותך אמר: אשר קדשנו וכו' על אכילת מצה! אבל אף עתה ראה שטעה, כי חתנו לא הוסיף על ברכת המוציא כלום.

מה הפירוש בזה - חשב והקשה לעצמו - הלא יום זה אסור ג"כ בעשיית מלאכה?! וצריך לומר בעל כרחך דיש נפקא מינה בין שבת ליו"ט, דבשבת מהפכים את הסדר מיו"ט, דבמקום לברך בלילה שתי ברכות וביום ברכה אחת, מברכים בשבת בלילה ברכה אחת וביום מוסיפים עוד ברכה, ובסברא זו השתמש למחרת כשהגיעה שעת סעודת היום, ובירך שתי ברכות...

אבל גם זה לא הדריכו בשביל הנכון, כי חתנו לא שינה אף עתה משאר הימים ובירך רק ברכה אחת. באין ברירה הוכרח להמציא המצאה חדשה... - וכך מנה הרה"ק מקאמינקא את חשבונו של הכפרי בשאר הימים, עד שהגיע לליל אחרון של פסח שאז כבר היה בטוח שחתנו יעשה כמוהו, אבל כשראה אז שאף בפעם הזאת לא כיוון אל דעת חתנו כבר פקעה סבלנותו, ובכעס וחימה ניגש אל חתנו וסטר לו על לחיו באומרו: מחוצף שכמותך! מה שאני עושה אתה תמיד עושה דווקא להיפך...

(אוהב שלום (השלם))

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: כשפותחים את דלת המקרר בשבת ומגלים שהנורה נדלקה, האם מותר לסגור את המקרר בשינוי מדין 'פסיק רישא בתרי דרבנן'? ומאחר שבפורים "קיימו וקיבלו היהודים" ורבים נכשלים בעניין זה, נבקש את הרב למצות את כל האופציות ההלכתיות כדי שהמכשול הזה יסוף מאתנו ומזרענו.

תשובה: הגרש"ז אוירבעך זצ"ל[א] הסתפק האם פתיחת דלת המקרר וסגירתה נחשבות כ'דבר שאינו מתכוין' להדלקת וכיבוי הנורה או כ'דבר המתכוין'. צדדי הספק הם שמחד אין האדם מתכוין בפתיחת הדלת להדליק את הנורה אלא רק להוציא מאכלים מהמקרר[ב], אבל מאידך מכיוון שזו צורת ההפעלה, וכך הנורה נדלקת, א"כ דלת המקרר הרי היא כמתג הדלקה של הנורה, ולכן לא שייך לומר שהוא 'דבר שאין מתכוין'.

פועל יוצא מספק זה הוא האם אכן יש לדון להתיר את סגירת דלת המקרר בשינוי במקום חשש הפסד מטעם שהוא פסיק רישא בתרי דרבנן, שהרי כיבוי נורה הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואם עושה זאת בשינוי הוי דרבנן נוסף משום שהוא מלאכה כלאחר יד ואם יעשה זאת אדם אחר שאינו בעל המקרר ואינו אוהבו אז הוי גם כן 'פסיק רישא דלא איכפת ליה'[ג]. אבל אם הוא נחשב כמתכוין, נופל בסיס ההיתר[ד].

ולכן העצה במקרה כגון זה לקרוא לנכרי ולצוות לו לנטרל את הנורה[ה], **אמנם אם אין מדובר כאן בחשש הפסד גדול אין להתיר זאת**, אלא ירמוז לנכרי ברמז שאינו רמז של ציווי לכבות את הנורה.

במקרה ואין נכרי יש לדון להתיר לסגור את הדלת של המקרר על ידי כך שידחוף בשינוי את דלת המקרר לכיוון ההפוך ואז הדלת מאליה תחזור ותיסגר, שפעולה זו מוגדרת כ'גרמא' וגרמא במקום הפסד מותר, ובפרט שיש לצרף מה שיש לצדד שהוא פסיק רישא בתרי דרבנן.

עוד ראוי לציין שיכול להניח מגבת או שאר דבר המפסיק כדי שהדלת לא תיסגר עד הסוף, וממילא הנורה לא תכבה, ובמרבית המקרים לא יגרם מכך הפסד, וגם לא תהיה לו בעיה לשוב ולפתוח את דלת המקרר במשך השבת. ומ"מ אם חושש להפסד המאכלים או לכך שהמקרר יתקלקל ינהג כדלעיל.

א - שו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן צ"א אות ט'.
ב - וכן נקט בפשיטות בשו"תאג"מאו"ח חלק ב' סימן ס"ח.
ג - עיין בשו"תאג"מ שם שהסתפק האם סגירת המקרר (ע"י בעל המקרר) הוא פ"רדניחא ליה או לא.
ד - ובלא"ה ההיתר של פס"ר דלא ניחא ליה בתרי דרבנן לא מבורר כ"כ בנידון זה, עיין בשש"כ פרק י' הערה מ"ה.
ה - כדין אמירה לנכרי לעשות איסור דרבנן (כיבוי מלאכה שאינה צריכה לגופה) במקום הפסד גדול, כמבואר בשו"ע סימן ש"ז סעיף ה' ובמ"ב שם.

שביבים
/ שאול שיף

עד דלא ידע

בפורים הראשון לאחר חתונתו של הוד כ"ק האדמו"ר הזקן מליובאוויטש בשקלאו, אמר מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע, הבושם של פורים הוא שהל"א יהיה ידע, שידעו את ה"לא", את זה שאסור. את ה"הן" יודעים כולם איך זה צריך להיות, צריך שתהיה הבנה בכל הפרטים כדי לקיים את הכל כראוי, רק ב"לא" צריך שיהיה את ה"ידע" שידעו לשמור עצמם בזהירות יתרה, כי השכל של הנפש הבהמית באה דרך נפש השכלית בהיתרים שונים, לבר דעת הרי שכל נפש הבהמית לא יבוא לבד, ומוכרח הוא לבוא דרך נפש השכלית, ממילא צריכה להיות העבודה שה"לא" יהיה בלי פסולת.

(ספר השיחות)

שושן פורים כיו"ט

כשחל שושן פורים ביום ערב שב"ק, שמע הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע שני יהודים משוחחים, שאחד אומר לחבירו, בביטול, שלא פורים היום אלא שושן פורים, וכי שושן פורים אין נחשב אצלינו לפורים. והנה, כשמוע הרה"ק מהר"י את דבריו מיד פנה לעברו, והפטיר: "יא יא, עס איז א יו"ט, (כן, כן, זה יום טוב) והוסיף בדבריו ואמר, שאם כן נתחיל אפוא, הערב בקבלת שבת לומר 'מזמור לדוד', כמו בשבת של יו"ט, בכדי להראות קבל עם ועדה שכן נחשב במקומנו ליו"ט , וחג ד' לנו.

ואכן, מאז נשתרש המנהג בבית מדרשם של הצה"ק מבעלזא זצ"ל בשושן פורים שחל להיות בע"ש, להתחיל קבלת שבת מ'מזמור לדוד' ואילך, כמו ביו"ט כשחל בע"ש, וכן שרו ב'לכה דודי' רק 'בואי בשלום', והוסיפו לומר 'בשמחה' ובצהלה, כמו בשבת של יו"ט.

(ביתו נאוה קודש - זכרונות (אדר עמ' רנ"ח)

ריקוד של שושן פורים

בשושן פורים הי הרה"ק ר' שמואל אבא מזילכין זצ"ל מלא חדוה משמחת פורים, והי' מנהל שולחנו הטהור בסוד ישרים ועדה כדת, וכמעשהו הראשון (בפורים) בקדושה ובטהרה כך מעשהו בשני. ופעם אחת בשושן פורים נכנס רביה"ק זצ"ל פתאום לביהמ"ד שלו, ומצא את החסידים ששים ושמחים בשמחת היום כנהוג, ואז שאלם להם רבינו זצ"ל לשמחה זו מה היא עושה, ומאד נרתעו כולם לאחוריהם, ולא ענו אותו דבר מגודל הפחד והמורא שנפל עליהם מפני רבם רבינו זצ"ל.

שכן, הבינו כי לא על חנם שואל רבינו זאת, אך רבינו זצ"ל שאל אותם במפגיע שוב ושוב את השאלה ההיא. אז ענה חסיד אחד, הוא

המנוח ר' נחמן ע"ה מקאליש: רבי, הלא פורים היום, ואז שאל רבינו זצ"ל אותו בפנים צהובות מאוד, מה זה פורים, ואז הבינו וראו כולם כי כוונה מיוחדת יש לו לרבינו זצ"ל בשאלה הזאת, ורוצה לשמוע סיפור ענין הפורים בפשטות, לאיזה ענין כמוס לו, ולכן ענה הנ"ל ואמר: ישראל היו בגלות תחת ממשלת פרס, והי' שם צורר היהודים אחד וביקש להשמיד ולהרוג וכו', ועפ"י נס גדול מן השמים נסתבב שנהפך האבל לששון, אשר שלטו היהודים בשונאיהם, ואת צורר היהודים תלו על העץ, לכן אנו חוגגים את פורים כדי לעשות זכר לנס.

ויהי עוד טרם גמר החסיד ר"נ הנ"ל לדבר, נתמלא רבינו זצ"ל בשמחה רבה מאד, ואמר לחסידים אם כן נעשה נס גדול כזה ואתם יושבים ונרדמים כך, הלא צריכים לשמוח ולשמוח ולשמוח, ואז החל רבינו זצ"ל בעצמו לרקוד מתוך שמחה, וכל הקהל עדת החסידים אחריו, ונמשך הריקוד של השמחה ההיא כמה שעות, וראו כולם ממש כי לא היה ברבינו זצ"ל שום חוש מהאי עלמא, ורקודיו הקדושים היו ממש למעלה מן הטבע וכח אנושיי, וכה התלהב מתוך הסיפור הזה שסיפר לפניו החסיד הנ"ל, ומי יבא בסוד ד' ליראיו.

(להב אש, פרק צדיק מה פעל אות י"א)

מחכה ומחכה שתחפשוני

באחת השנים בעת עריכת השולחן הק', אמר כ"ק בעל 'אמרי חיים' מצאנז זי"ע, שאצל תלמידי הבעש"ט הק' היה שושן פורים גדול יותר מפורים, כעין יום טוב שני של גלויות. (ועי' בסו"ס צמח צדיק). וקרה שבסעודת שושן פורים (תשכ"ו) עלה אחד החסידים על השולחן הטהור כשפניו מושחרות ועל כתפיו שני שקים ענקיים תפוחים, וגדושים, והחל מקונן בפני ה'אמרי חיים' זיע"א על צרות ישראל, אוף די 'שוועדע פעקעלעך' (החבילות הכבדות) שהעם סוחב בגלותו, צרות הכלל ומצוקות היחיד.

אין בית אשר אין בו קינה ונהי מצוק העתים, חיי בני ומזוני, מתי יאמר לצרותינו די, מתי יהא סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשנו. ורביה"ק זיע"א מביט בו בלא אומר ודברים. לבסוף נענה רביה"ק ואמר: מעשה בהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זיע"א שראה את נכדו ממרר בבכי. שאלו, מפני מה אתה בוכה, ואמר. שחקתי עם חברי במשחק המחבואים, ומצאתי מקום נפלא להתחבא בו וחיכיתי שימצאוני, ולפתע הוסחה דעתם ופתחו במשחק אחר, ואני מחכה ומחכה, ואינם מחפשים אחרי למצאני. התחיל הר"ר ברוך לבכות עמו, ואמר: והלא זו גם טענתו של הקב"ה כלפינו: אני מחכה ומחכה שתחפשוני, ואינכם מחפשים כלל.

(אור החמה)

ה'פשעטיל' של הקוז'ניצער

היה זה מנהגו של האדמו"ר הרב הקדוש ר' ירחמיאל משה מקאזניץ זצוק"ל לומר בשושן פורים בלילה בעת הסעודה, מן העולם ועד העולם שבתחילת נשמת עד ישתבח, והיה אומרו בעמידה פסוק בפסוק עם ה"עולם".

וכשהיה סמוך על שלחן זקינו הרב הקדוש ר' אלימלך זצ"ל מגראדזיסק, הסב יחד עם זקינו בסעודת פורים. פעם אחת כטוב לבם, שאל הרב הקדוש הגראדיזסקער מי יאמר פורים 'פשעטיל' (דבר תורה פורימי) כנהוג, וענה הרה"ק מקאז'ניץ אני אומר, וייטב מאד בעיני הגראדזיסקער, והשתוקקו כולם לשמוע הפשעטיל אשר יאמר, ועמד רבינו הקדוש על רגליו ואמר בקול נעים בקדושה ובטהרה, מן העולם ועד העולם שבתחילת נשמת עד ישתבח, והיה אומרו בעמידה פסוק בפסוק עם ה"עולם".

אסיפת מרעים בשושן פורים

פעם אחת בליל שב"ק לאחר שושן פורים שחל להיות בער"ש, שאל הרה"ק ר' משה מרדכי מלעלוב זי"ע לאחד (שהיה בתוך ה'שלושים' לאביו), מדוע לא בא לאסיפת המרעים בשושן פורים שהיה בבית הכנסת. והשיב שהוא בתוך ה'שלושים', ענהו הרה"ק: "זיצען צוזאמען, דאס איז די גרעסטע טובה וואס מ'קען טאהן פאר די נשמה" (הישיבה בצוותא הינה הטובה הגדולה ביותר שיכולים לעשות בשביל הנשמה).

(קדושת מרדכי)

משלוח מנות

אמר הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב זי"ע בבדיחותא: הטעם שבפורים הוא מקבל משלוח מנות מכל העיר, ובחנוכה אין איש אחד ששולח לו מעות חנוכה הוא, משום שפורים נוהג יום אחד בלבד, לכן מזדרז כל אחד ואחד ושולח לו משלוח מנות, אבל חנוכה שנמשך לח' ימים אזי דוחים ומחמיצים הענין ליום המחרת שהרי עדיין יש זמן, ובינתיים מחליטים שאין צורך לשלוח.

(י"ג אורות)

פורים מסוגל לרפואה

כאשר בא יהודי אל הסבא קדישא ה"אהבת ישראל" זי"ע בפורים, וביקשו שיתפלל עבור חולה, אמר לו רבינו זי"ע כי יום הפורים מסוגל הוא לרפואה, שהרי חז"ל אמרו "הדר קבלוה בימי אחשוורוש", אם כן, פורים דומה ליום מתן תורה, והרי מצאנו בתנחומא (יתרו ח) שבקבלת התורה נתרפאו כל החולים, ממילא גם יום הפורים הוא זמן המסוגל להתרפאות בו.

(קדוש ישראל)

עבד תמורת ככר לחם

המוני יהודים מהעיר בגדד התאספו לחצר בית הכנסת. היה זה אחד מהימים החשובים והעמוסים ביותר בכל ימות השנה: יום הפורים.

את תפילת שחרית וקריאת המגילה כבר סיימו, אך עדיין רבה המלאכה אשר לפניהם; משלוח מנות, מתנות לאביונים, משתה ושמחה. היום קצר והמלאכה - מה רבה היא.

ואולם, על אף העבודה המרובה אשר עמדה בפני יהודי בגדד ביום עמוס זה, לא נמנעו כל היהודים מלהגיע לחצר בית הכנסת, כדי לשמוע את דרשתו הנפלאה של רבם הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל, ה"בן איש חי".

היתה זו דרשה עמוקה וארוכה. הרב היה מבאר בטוב טעם כל פסוק במגילת אסתר, משלב גימטריאות ופירושים גם על פי תורת הח"ן. בדרשתו היה שוזר בחכמה נפלאה גם משלי מוסר והלכות יום הפורים.

במשך כל הדרשה ניתב הרב זקוף על עמדו, וכאשר היה מסיים את הדרשה, היה מנהגו בכל שנה להתיישב על כסאו, ואז היה מדגים

בפני הקהל כיצד החתים מרדכי הצדיק את המן על סנדלו, כאשר קנה אותו לעבד, תמורת ככר לחם.
הקהל היה מתמוגג ומחייך כאשר הרב היה מדגים את הדברים, אך הרב היה ממשיך לישב על כסאו כששום בת צחוק לא נראתה על פניו. לאחר מכן היה אומר כי יש בכך דברים על פי כוונת הסוד, ואת זה אינו יכול לומר ולהסביר בציבור.
בתום הדרשה, פנה כל הקהל לילך לביתו לקיים את מצוות היום, ואז יצא גם רבי יוסף חיים מבית הכנסת לעבר מעונו. אבל שעה ארוכה ארכה לו הדרך, שכן מבית הכנסת ועד ביתו משני צידי הדרך, עמדו אביונים ודלים והמתינו למתנת ידו. ואמנם, הוא לא איכזב אותם, אלא לכולם היה מעניק ביד רחבה "מתנות לאביונים", עד שאמרו עליו כי לא היה רק נאה דורש אלא גם נאה מקיים.

(גאוני המערב)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין
עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il